

СТРУЧНИ ЧЛАНЦИ

Инж. Видо БАКОНОВИЋ:

Наше сточарство гледано кроз овогодишње сточарске смотре

По својој важности и општем значају сточарство је најважнија грана пољопривредне производње у Црној Гори. Јако изражени планински карактер рељефа читаве Црне Горе даје мале ограничене могућности развијању земљорадње и упућује велики број становништва да се бави сточарством, да свој опстанак базира највише на овој пољопривредној грани. Међутим, и поред повољних природних услова за развијање сточарства у прошлости, овој тако важној грани народне привреде није се поклањала потребна пажња и брига. Систематских мјера у правцу подизања сточарства на већи степен није било. Повремено су се увозила мушка приплодна грла културних раса и сојева стоке са сврхом да се укрштавањем побољшају и поправе својства домаће стоке. У овом раду било је резултата, али како су средства била мала и недовољна, а упоредо се није радило и на осталим мјерама, као што су повећање и осигурање довољних количина сточне хране, селекција стоке, упућивање земљорадника у рационално сточарство и др., није се могао постићи неки бољи ефекат за унапређење сточарства. Наша стока мање-више остала је са свим особинама примитивних раса и сојева ниске продуктивности.

Овако заостало и неразвијено сточарство за вријеме рата је много старадало и тешко оштећено. Преостали број стоке иза рата претстављао је врло слабу подлогу за обнову, како у погледу расних особина тако и у погледу квалитета. Одмах послје ослобођења предузете су биле хитне мјере за бројно повећање стоке, па су том приликом набављане поједине расе и сојеви стоке за које у нашим приликама нема услова за држање. У овом периоду обнове настала је мјешавина и међусобно укрштавање домаћих и страних раса и сојева стоке и тако је створено једно расно шаренило, а уз то унесене су разне сточне болести (банг, туберкулоза и др.).

Потреба да се код нас развије сточарство истакнута је нарочито десетогодишњим перспективним планом унапређења пољопривреде гдје је дато сточарству значајно мјесто, предвиђајући за овај период низ врло важних мјера како за квалитативно, тако и за квантитативно унапређење. Међу овим мјерама значајно мјесто заузима одржавање сточарских смотри и изложби.

На сточарским смотрема најбоље се види са каквим се сточарским материјалом располаже, колики су и какви резултати постигнути, у чему су и какви пропусти били и што треба предузети и у ком правцу развити већу активност да би се ти недостаци и пропусти отклонили. Поред тога на њима сточари имају прилике да виде које се расе и сојеви стоке форсирају за поједини крај, који је одгајивачки правац, какав је пожељени тип узгоја. Уз поучни и васпитни карактер ове смотре служе као врло важно средство за потстицање и међусобно такмичење сточара, јер се на њима дијеле награде одгајивачима најбољих приплодних грла, и дају јавна признања путем додјељивања диплома за уложени труд. Све ово стимулира одгајиваче и побуђује њихов интерес за рад на узгоју што бољег приплодног материјала.

Пољопривредна комора НРЦГ у Титограду, увиђајући колики значај претстављају сточарске смотре у раду на подизању квалитета и продуктивности стоке, организовала је уз помоћ народних одбора срезова низ сточарских смотри на територији наше Републике као мјеру која се први пут од ослобођења на овамо спроводи.

Укупно је одржано 11 сточарских смотри, на којима је учествовало 1.188 регистрованих излагача са укупно 2.467 предведених грла приплодне стоке.

Републичка комисија за оцјењивање стоке на овим смотрема у погледу избора за награђивање приплодних грла имала је у виду више момената, као што су: последице које је рат оставио у нашем сточарству, откуп стоке, честе сушне године, ниски степен образовања одгајивача у гајењу стоке. Поред тога имале су у виду да је ово почетак увођења једне овакве мјере за унапређење сточарства; па, да би се овај рад међу сточарима што више популарисао, критеријум за оцјењивање стоке био је доста благ. На првом мјесту комисија је водила рачуна да се одаберу и награде приплодна грла раса и сојева стоке које су реонизацијом предвиђена за гајење и која у нашим условима најбоље успијевају и дају добре резултате. Тако су награђивани коњи типа босанско-брдског, домаћег брдског, као и мелези домаћег коња са арабером и полуарабером. У говедарству приоритет је дат оплемењеној „буши“ у типу гатачког говечета, једнобојним чистокрвним „бушама“ и оберинталској раси говеди. У овчарству према приликама појединих срезова форсирани су локални сојеви у типу сјеничке, пивске овце, васојевићке руде, зетске жује и не-

ких других локалних типова. У свињарству предност су имала грла расе беркшир, домаћа свиња звана „пулијешка“ као и мелези домаће свиње са јоркширом.

По оцјени комисије, на име награде одгајивачима најбољих приплодних грла, подијељено је на лицу мјеста сума од 2,500.000 динара из средстава која је за ову сврху дао Савез пољопривредних комора, Извршно вијеће НРЦГ, као и средства дата од дотичних народних одбора срезова, појединих среских задружних савеза и земљорадничких задруга. Из означене суме награђено је 567 одгајивача.

Уз ове награде, као јавно признање, дијељене су и дипломе Савеза пољопривредних комора и Републичке пољопривредне коморе одгајивачима чија су грла на овим смотрема добила прву или другу награду. Овом приликом од стране комисије давана су стручна упутства, савјети и запажања која су уочена у одгајивању стоке на појединим смотрема.

Гдје су се све смотре одржале, какво је било учешће излагача на појединим мјестима, те колико је и какве стоке по врстама и категоријама предведено, види се из приложене таблице: (Из техничких разлога доносимо је на сљедећој страни)

Као што се из предњег табеларног прегледа види на прво мјесто по броју излагача долази Срез бјелопољски, док по броју предведених грла долази на прво мјесто Срез цетињски. Исто тако из наведене таблице се види да су од предведене стоке на смотрема највише биле заступљене овце, са 54%, говеда са 35%, а коњи само са 11%, што је разумљиво обзиром на теренске и климатске прилике наше Републике, које условљавају држање ове врсте стоке у много већој мјери неголи неке друге.

АНАЛИЗА СМОТРИ ПО СРЕЗОВИМА

Да би имали што бољи преглед о одржаним смотрема, као и слику са каквим се сточарским материјалом располаже на појединим мјестима гдје су се смотре одржале, изнијећемо укратко и по реду како су се смотре одржале нека запажања, која су по нашем мишљењу карактеристична.

Сточарска смотра у Иванграду била је слабо посјећена, како по броју излагача, тако и по броју предведених грла. Разлог за овако мало учешће сточара на овој смотри, по нашем мишљењу, долази отуда што је било доста кратко вријеме за популарисање смотре, што није била спроведена јача пропаганда на терену и што због великог пространства среза и удаљености појединих села од среског мјеста није одређено било још и неко друго погодно мјесто за одржавање смотре, како је то било препоручено од стране Пољопривредне коморе, да се, наиме, смотре за прво вријеме одржавају по важнијим сточарским подручјима на терену среза.

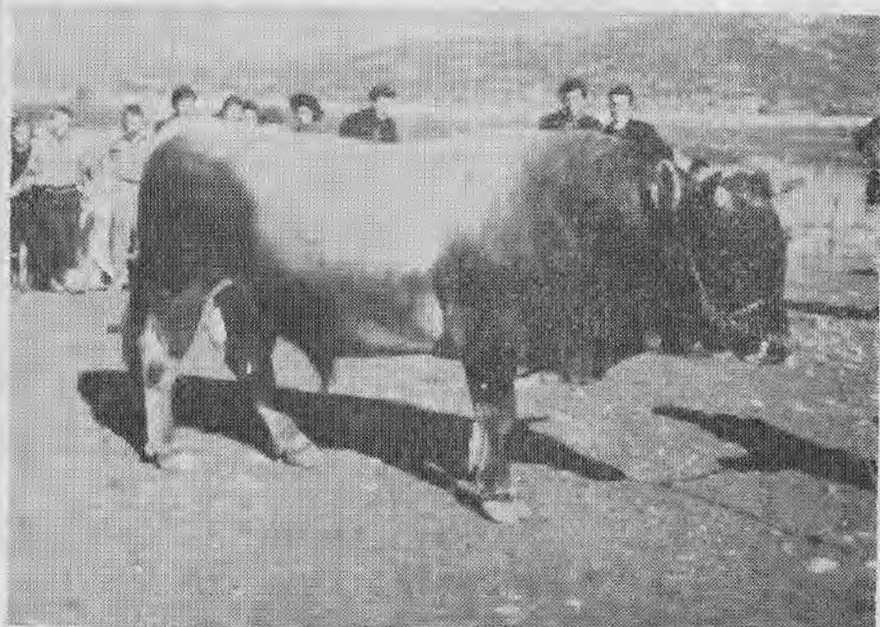
ТАБЕЛАРНИ ПРЕГЛЕД

Одржањих смотра по срезовима са бројем регистрованих излагача и предведеним бројем стоке по врстама

Редни број	НАЗИВ СРЕЗА	Мјесто одржавања смотре	Број излагача	ПРЕДВЕДЕНА СТОКА ПО ВРСТАМА									Укупно предведених грла	Примједба
				К о њ и			Г о в е д а			О в ц е				
				Паст.	Коб.	Подмл.	Бикови	Крава	Подмл.	Овакови	Овце	Подмл.		
1	Иванградски	Иванград	69	5	1	—	9	38	21	8	42	7	131	
2	Дурмиторски	Горња Буковица	173	12	16	32	10	52	63	11	61	23	290	
3	Пљеваљски	Пљевља	204	11	18	21	29	34	39	22	68	56	298	
4	Никшићки	Никшић	130	2	6	16	16	50	51	12	95	45	293	
5	Бјелопољски	Томашево	45	5	6	6	8	25	30	12	35	15	112	
		Бистрица	295	15	18	20	46	74	79	36	82	42	412	
6	Титоградски	Даниловград	90	6	4	3	11	43	34	10	78	—	189	
		Титоград	70	2	7	9	5	35	25	15	40	15	153	
7	Цетињски	Бата	36	1	3	3	10	4	17	11	52	53	154	
		Његуши	27	1	3	1	3	10	—	2	44	8	63	
		Чево	94	3	19	13	13	34	49	15	173	23	342	
Свега:		—	1188	63	101	124	160	400	408	154	770	287	2467	

Сточарски материјал предведен на овој смотри је шаролик неизједначен и толико бројно мало заступљен да никако није могао илустровати право стање сточарства на терену овог среза, те зато изостаје нека детаљнија анализа.

На смотри је запажен лијепа запат говеди оберинталске расе Завода за сточарство са сједиштем у Иванграду.

Бик оберинталске расе (Станица за говедарство — Никшић)

Сточарска смотра у Горњој Буковици, Срез дурмиторски, била је добро посјећена, како по броју излагача, тако и по броју предведених грла упркос томе што је срез са огромним пространством и доста slabим комуникационим везама. Смотра је потпуно успјела, имала свечан карактер и била права манифестација сточара. Она је доказала да људи овога краја показују велико интересовање и разумијевање за ову врсту рада на унапређењу сточарства.

Предведени сточни материјал квалитетно је мање-више добар.

Коњска грла давала су врло лијеп утисак, јер су била углавном уједначена, заступљена у типу домаћег брдског коња са мањим и већим примјесама арапске крви. То су мали коњи 130 до највише 135 цм. висине гребена, мјерена пантљиком, дакле, коњи испод гранично жељене висине. Иначе, коњи су добре конститу-

ције, хармоничне грађе, збијени, чврсти и кошчasti. Било је доброг подмлатка, доста изједначеног и претстављеног у типу, „полуарабера“. Што је особито падало у очи код разгледања коња, то су била приплодна грла Станице за коњарство у Жабљаку, претстављана у типу полуарабера. По свом екстеријеру, кондицији и општем изгледу то су квалитетно била најбоља и највреднија грла. За овако одгојена грла Станица је добила видно признање у новцу и дипломама.

Предведена грла говеди на овој смотри била су највише заступљена у типу гатачког говечета уз мањи број домаће „буше“.

На смотри се могло лијепо видјети како се полако почиње ширити гатачки сој говеди као далеко продуктивнији од домаћег неоплеменењеног говечета. Поред добрих примјерака гатачког говечета, овдје је било и неколико бољих примјерака чистокрвне „буше“. Подмлатка је било такође доброг, доста уједначеног, највише у типу гатачког говечета.

Овчарство је било заступљено мање-више са једноличном популацијом у типу домаћег соја језеро-пивске овце. Овај сој оваца један је од наших најкрупнијих сојева, доброг здравља, врло отпоран и одлично прилагођен средини у којој живи.

Што је расплодни материјал крупне стоке у овом срезу сразмјерно квалитативно добар, велику заслугу у томе има Станица за коњарство у Жабљаку.

Сточарска смотра у Пљевљима имала је лијеп успјех. Међу излагачима био је доста велики број и таквих који су превалили по неколико часова пјешачења да би учествовали са својим грлима на смотри. Изложбени простор на имању Пољопривредног добра, гдје се смотра одржавала, био је лијепо уређен, стока сврстана по врстама и категоријама, што је пружало врло лијепу слику, тако да је смотра имала заиста прави свечани карактер. За овако лијепи успјех изложбе највећа заслуга припада приредивачком одбору који је руководио пословима око припреме, како на популаризацији смотре међу произвођачима на терену, тако и на уређењу изложбеног простора.

Предведени коњи на смотри били су највише заступљени у типу домаћег брдског коња. Но, било је неколико грла са утицајем нониуса. Домаћи коњ претстављен на овој смотри врло је примитиван са незнатним утицајем арапске крви. Коњи са изузетком неколико грла квалитативно су слаби. Коњски подмладак је бољи, јер су то потомци пастува консолидованог поријекла полуарапске расе Станице за коњарство у Жабљаку.

Што се тиче говедарства, преовлађује шаренило раса и сојева. Поред домаће „буше“ ту су измијешани мелези „монтафонаца“, „пинзгавца“, „сименталца“, тако да је популација скоро унакажена. Од мелеза овде највише преовлађује „монтафонац“, али је и „пинзгавац“ оставио јаког трага на говедарство овог

среза. Говеда су била у слабој кондицији због чега су поједине екстеријерне погрешке и мане долазиле јаче до изражаја, као слаба повезаност у плећкама, плитка прса, уска карлица и др. Поред тога ова грла била су врло слабо отимарена, нечиста, благњава што је утицало на њихов ионако слаб квалитет. Што се тиче подмлатка говеди, ту је стање нешто боље, обзиром да се код нас почиње испољавати утицај гатачког говечета.

Најбоље примјерке приплодне говеди на овој смотри изложено је Пољопривредно добро у Пљевљима у типу гатачког говечета.

Овчарство је бројно било доста заступљено. Највише је био заступљен пивски сој, затим сјенички и неколико локалних типова мање вриједности.

На овој смотри запажени су изванредно лијеви примјерци приплодних свиња расе „беркшир“ изложених од стране Пољопривредног добра у Пљевљима.

Сточарска смотра у Никшићу добро је успјела, одзив сточара био је добар, а предведено је било и доста добрих грла. Највећи број излагача био је из ближих села околине Никшића као и самог града, док су удаљенији крајеви били слабо заступљени.

Изложбени простор био је лијепо уређен са постављеним оцјењивачким кругом и боксевима, а стока сврстана по категоријама, што је давало врло лијеп утисак једне сточарске манифестације. Велико интересовање за смотру показало је и градско становништво својом бројном посјетом.

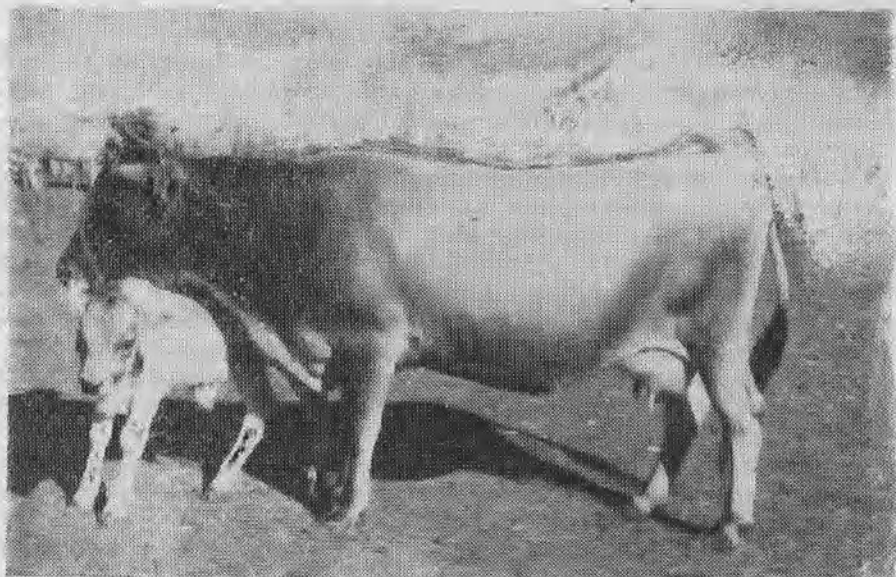
Коњски материјал предведен на овој смотри у одраслим грлима престављан је у типу домаћег брдског коња претежно лошег квалитета. Коњски подмладак је бољи, уједначенији у типу полуарапске расе.

Приплодни материјал говеди је добар. Овдје су говеда била претстављена највише у типу гатачког говечета. Било је и неколико примјерака врло крупних крава у типу сивосмеђег алпског говечета. Предведена говеда била су мање-више у доброј кондицији, али са мањкавом и недовољном његом.

Поред приватног сектора на смотри је био заступљен задружни сектор са приплодним говедима у типу гатачког соја и државни сектор преко Станице за говедарство — Никшић са говедима оберинталске расе.

Државни сектор изложио је квалитативно најбоља грла, а било је добрих задружних бикова, нарочито је био добар подмладак говеди у типу гатачког соја којег је изложио задружни сектор. Но, и приватни сектор био је заступљен са неколико врло лијепих примјерака крава и јуница као и подмлатка у типу гатачког соја.

Овце предведене на смотри заступљене су биле у више сојева: језерско-пивском, метохиском („бардока“), као и у неким локалним типовима. Међу изложеним сојевима највише је било грла језерско-пивске овце а уједно ова су грла квалитативно била најбоља.

Крава оберинталске расе награђена републичком наградом

Сточарска смотри у Срезу бјелопољском одржана је у два мјеста, у Томашеву и Бистрици. Ово је урађено да би се одгајивачима омогућио што лакши догон стоке с обзиром на доста велико пространство среза и удаљеност појединих села од среског центра. Овакви начин одржавања смотри утицао је да је број излагача био далеко већи, а тако исто и број предведених грла, па је зато смотри и са те стране добро успјела.

Смотри у Бистрици била је много боље посјеђена и заступљена са далеко већим бројем грла него она у Томашеву.

Сточарски материјал предведен на једно и на друго мјесто квалитативно је слаб, изузев оваца које су по свом квалитету биле добре.

Коњи су у расном погледу доста изједначени, престављени у типу домаћег брдског коња, доста слабог квалитета. Што се тиче подмлатка, он је бољи, уједначенији, јер су то мање-више потомци пастоува полуарапске расе.

Предведени материјал приплодних говеди претставља велико и разноврсно шаренило разних раса и сојева. Овдје се, уз врло примитивно домаће говече (сиво-пештерско) са врло ружним изгледом и слабих производних способности, налази велики броје мелеза „буше“ са „пинзгавцем“, „монтафонцем“ и „сигменталцем“.

Овце су биле заступљене углавном у типу сјеничког соја уз мали број неких локалних типова. На смотри у Бистрици падале су у очи посјетиоцима изванредно лијеви примјерци оваца сјеничког соја. Ове су били прави претставници сјеничког соја, како у расном погледу тако и у погледу узраста, тјелесне грађе и квалитета вуне. Разлог што је овчарство овдје квалитативно добро заступљено је у томе што овај срез граничи сјевероисточним дијелом са Срезом сјеничким. Управо овај дио Среза бјелопољског може се сматрати као шире подручје познатих пештерских пашњака, гдје је створен сјенички сој овце.

Сточарска смотра у Срезу титоградском одржана је у два мјеста, Даниловграду и Титограду, ради што већег учешћа излагача на смотрама. И поред тога што је било прилично ружно вријеме, учешће излагача на једном и на другом мјесту било је доста добро.

Коњски материјал у расном погледу био је неизједначен. Поред домаћег брдског коња била су предведена и грла типа „полуарабера“, „нониуса“ и „англоарапа“.

Предведена грла говеди заступљена су била мање-више у типу гатачког говечета, домаће „буше“ као и мелеза „буше“ са „монтафонцем“ и „пинзгавцем“.

Поред приватног сектора на овим мјестима учествовао је и државни сектор, заступљен преко пољопривредних добара — Даниловград и „Крушевац“, са врло лијепим примјерцима говеди оберинталске расе и гатачког соја.

Изложени материјал оваца био је квалитативно доста добар. Овдје су се могли видјети лијеви примјерци зетске „жује“ и метохиске овце („бардоке“) са врло добром обраслошћу вуне.

Сточарске смотре у Срезу цетињском одржане су у Бати, Његушима и Чеву — општинским центрима сјеверног дијела среза који су изразито сточарски крајеви. Сточарске смотре за Срез цетињски и његове произвођаче претстављају потпуно новину. Но и поред тога смотре су лијепо успјеле и биле добро посјећене, како по броју излагача, тако и по броју предведених грла. С правом се може рећи да је сточарска смотра у Чеву по својој посјети, интересовању произвођача, као и по броју предведених грла потпуно успјела и била права манифестација сточара овог краја.

Сточарски материјал предведен на овим смотрама престављен је углавном домаћим аутохтоним расама и сојевима скоро једноличне популације.

Коњски материјал овдје је у расном погледу углавном изједначен. Ово су прави претставници домаћег брдског коња са незнатним траговима арапске крви, малог узраста, збијени, чврсти, кошчати, добре конституције. Женска грла у погледу узраста и кондиције била су много боља од мушких приплодних грла.

Пастух полуарапске расе, награђен Републичком наградом

Што се тиче говедарства оно је било заступљено углавном и овдје највише са домаћим примитивним говечетом једноличне популације ситно и врло малих производних способности.

Овце су бројно биле највише заступљене. Поред локалних сојева слабе продуктивности, било је заступљено и неколико лијепих примјерака оваца у типу пивске и сјеничке овце. Што је падало нарочито у очи овдје, то је било неколико грла оваца у типу сјеничке овце узгојених у кршевитим и врлетним Цуцама.

Погледамо ли сточарске смотре у цјелини, можемо казати да су мање-више успјеле, биле поучне и корисне и међу произвођачима стекле лијеп глас. Системом награђивања кроз новчане награде и дипломе, одгајивачи су добили заслужна признања и тако пострекнути за још већа залагања у раду за што бољи одгој своје стоке.

Смотре су нам показале да се наш сточни фонд састоји из доста великог расног шаренила, слабе приплодне вриједности и

ниске продуктивности. Нарочито се запажа велико шаренило говеди у сјеверним срезовима Републике а то је уједно и квалитативно најслабији материјал.

Да би се постигао што бољи и бржи успјех у подизању продуктивности наше стоке, нужно је и потребно предузети ове мјере:

1) Побољшати исхрану стоке а то је основни проблем од кога се има поћи. Селекцијски рад без упоредне пропаганде и рада на побољшању исхране стоке мало значи. Практични рад у побољшању исхране наше стоке треба усмјерити у правцу повећања продуктивности ливада и планинских пашњака, а нарочито у што већој производњи сточне хране на њивама која даје велике количине квалитетне биљне масе. Ради тога сјеме пићних биљака треба да се регресира од стране среских одбора. Систематским радом на спровођењу ових и других мјера у живот уз просвјешћавање наших пољопривредника о рационалном сточарству успјећемо да се квалитет наше стоке знатно подигне.

2) Да Завод за сточарство убрзано ради на уматичењу приплодних грла на државном и задружном сектору. Поред тога треба да изврши регистрацију грла која су награђена на овим смотрема I и II наградом и излагачима ових грла пружити стручну помоћ и савјете како би се ова грла што боље користила за јавни приплод.

3) Да се донесе Уредба о обавезама лиценцирања мушких приплодних грла пастува и бикова, како би се ова неподесна грла кастрирањем искључила даље из јавног приплода.

4) Да се у буџету народних одбора срезова и среских задружних савеза осигурају потребна средства за набавку мушких приплодних грла као и да се у сврху што рационалнијег искоришћавања ових грла подигну припусне станице.

5) Да се сточарске установе: Завод за сточарство у Иванграду, Станица за говедарство у Никшићу и Станица за коњарство у Жабљаку потпуно изграде и оспособе за што већу производњу квалитетног чистокрвног приплодног материјала раса и сојева стоке предвиђених реонизацијом. Ове установе треба да своје постојеће запате стоке освјеже и повећају импортом чистокрвних грла. Поред тога, потребно је да се и остале пољопривредне установе оспособе за што већу производњу приплодног материјала.

Сточарске установе треба појачати кадром специјалне зоотехничке спреме.

6) Да се кроз буџет Републике, срезова и Пољопривредне коморе обезбиједи средства за одржавање сточарских смотри сваке године, како би се преко њих уз систем награда што јаче утицало на произвођаче, за што боље држање и његу стоке.